

МУГАЛИМДИН КЕСИПТИК МАДАНИЯТЫН КАЛЫПТАНДЫРУУНУН МААНИЛҮҮ АСПЕКТИЛЕРИ

Айдарова М.Д., Эргешали кызы Айчүрөк,
Эргешали кызы Актилек, Бактыярова Б.Э.
Баткен мамлекеттик университети
aydarova.13@mail.ru

ВАЖНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ УЧИТЕЛЯ

Айдарова М.Д., Эргешали кызы Айчүрөк,
Эргешали кызы Актилек, Бактыярова Б.Э.
Баткенский государственный университет

IMPORTANT ASPECTS OF THE FORMATION OF A TEACHER'S PROFESSIONAL CULTURE

Аннотация: Педагогдун өнүккөн кесиптик маданияты жагымдуу окуу чөйрөсүн түзүүгө, өсүп келе жаткан муунду натыйжалуу окутууга жана тарбиялоого, ошондой эле билим берүүдөгү өзгөрүүлөргө адаптациялоого өбөлгө түзөт. Демек, педагогдун кесиптик маданиятын өнүктүрүү билим берүү мекемелери жана педагогдор үчүн артыкчылыктуу багыт болушу керек. Макалада педагогдун кесиптик маданияты билим берүү процессинин сапатын жана окуучунун инсандыгын өнүктүрүүнү аныктоочу негизги фактор болуп саналаары жана бул тажрыйбалуу педагогду кесипке жаңы келген адамдан айырмалап турган инсандык жана кесиптик мүнөздөмөлөрдүн комплексин түзөөрү талдоого алынды.

Педагогдун кесиптик маданиятынын маңызы – предметтик билимди жана окутуунун методикасын жөнөкөй билүүдөн тышкары анын кесипкөйлүгүндө жатат. Кесиптик маданият – педагогдун өзүнүн ролун жана жоопкерчилигин терең түшүнүүсүн, жогорку этикалык жана адеп-ахлактык стандарттарга берилгендигин, ошондой эле өз чеберчилигин өркүндөтүүгө дайыма умтулуусун билдирет.

Мугалимдин кесиптик маданиятын натыйжалуу калыптандыруу үчүн комплекстүү мамилени колдонуу зарыл.

Аннотация: развитая профессиональная культура педагога способствует созданию благоприятной учебной среды, эффективному обучению и воспитанию подрастающего поколения, а также адаптации к изменениям в образовании. Следовательно, развитие профессиональной культуры педагога должно быть приоритетным направлением для образовательных учреждений и педагогов. В статье проанализировано, что профессиональная культура педагога является основным фактором, определяющим качество образовательного процесса и развитие личности учащегося, и что она формирует комплекс личностных и профессиональных характеристик, отличающих опытного педагога от новичка в профессии. Суть профессиональной культуры педагога, помимо простого знания предметных знаний и методики преподавания, заключается в его профессионализме. Профессиональная культура означает глубокое понимание педагогом своей роли и ответственности, приверженность высоким этическим и моральным стандартам, а также постоянное стремление к совершенствованию своего мастерства. Для эффективного формирования профессиональной культуры учителя необходимо применять комплексный подход.

Abstract: the developed professional culture of a teacher contributes to the creation of a favorable learning environment, effective teaching and upbringing of the younger generation, as well as adaptation to changes in education. Therefore, the development of a teacher's professional culture should be a priority for educational institutions and educators. The article analyzes that the professional culture of a teacher is the main factor determining the quality of the educational process and the development of a student's personality, and that it forms a set of personal and professional characteristics that distinguish an experienced teacher from a novice in the profession. The essence of a teacher's professional culture, in addition to simple knowledge of subject knowledge and teaching

methods, lies in his professionalism. Professional culture means a teacher's deep understanding of their role and responsibility, commitment to high ethical and moral standards, and a constant commitment to improving their skills. For effective formation of a teacher's professional culture, it is necessary to apply an integrated approach.

Ачкыч сөздөр: Кесиптик маданият, мугалим, билим, көндүм, ишеним, ыкма, өнүгүү, инновация, баалуулук, технология.

Ключевые слова: профессиональная культура, учитель, знания, навыки, доверие, метод, развитие, инновации, ценность, технологии.

Keywords: professional culture, teacher, knowledge, skills, trust, method, development, innovation, value, technology.

Мугалимдин кесиптик маданиятын калыптандыруу педагогиканын маанилүү компоненти болуп саналат жана илимий изилдөөлөргө жана практикалык тажрыйбага негизделген теориялык негиздерге ээ. Бул багыттагы илимий изилдөөлөр жогорку окуу жайлардын окутуучулары үчүн кесиптик-педагогикалык маданияттын зарылдыгын түшүнөт. Бирок, учурдагы изилдөөлөр бытыранды жана көйгөйдүн системалуу көрүнүшүн бербейт. Кесиптик-педагогикалык маданият инсандын ажырагыс сапаты, натыйжалуу педагогикалык ишмердүүлүктүн шарты жана өбөлгөсү, кесиптик компетенттүүлүктүн көрсөткүчү жана кесиптик өзүн-өзү өркүндөтүүнүн максаты катары каралат. Кесиптик-педагогикалык маданиятты калыптандыруу баалуулуктарды максаттуу багыттоо, илимий-теориялык даярдоо, методикалык жана технологиялык камсыздоо, ошондой эле жалпы жана кесиптик маданияттын өз ара байланышы сыяктуу аспектилерди камтыйт.

Педагогдун кесиптик маданияты жаш муундарды окутуунун жана тарбиялоонун сапатын аныктоочу билим берүү чөйрөсүндөгү негиз салуучу аспект болуп саналат. Бул окутуучунун кесиптик жүрүм-турумун жана анын окууга жана окуучуларга болгон мамилесин калыптандыруучу билимдердин, көндүмдөрдүн, ишенимдердин жана баалуулуктардын жыйындысы.

Педагогдун кесиптик маданияты – бул педагогдун кесиптик жүрүм-турумун, анын окуучулар, кесиптештер жана жалпы коом менен болгон мамилесин аныктаган баалуулуктардын, ченемдердин, ишенимдердин жана билимдердин тутуму. Бул жөн гана билимдин жана көндүмдөрдүн жыйындысы эмес, педагогдун кесиптик ишмердүүлүгүнүн бардык аспектилерине таасир этүүчү терең ички ишеним.

Педагогдун кесиптик маданиятынын маңызы – бул жагымдуу окуу чөйрөсүн түзүү, окуучулардын өнүгүүсүн колдоо жана колдоо, ошондой эле алардын кесиптик көндүмдөрүн жана билимин дайыма өркүндөтүү жөндөмүндө. Демек, педагог терең предметтик билимге гана ээ болбостон, окутуунун психологиялык, социалдык жана маданий аспектилерин түшүнүшү керек. Бирок, бул багыттагы изилдөөлөр көрсөткөндөй, учурдагы мугалимдин кесиптик маданияты заман талабына ылайык мугалимге коюлуучу талаптарга жооп бербегендей таасир калтырат. Буга мисал катары улуу-окумуштуу педагог И.Б.Бекбоевдин “Азыркы учурдагы көпчүлүк жогорку окуу жайлардын студенттеринин кесипкөй психологиялык-педагогикалык жактан педагогикалык ишмердүүлүккө даярдыгы жөнүндө айтуунун мааниси деле жок. Себеби, биздин келечектеги предметтик адистерибизди, мисалы – физиктерди, химиктерди, биологдорду, математиктерди, тарыхчыларды ж.б. даярдоо, туура билим берген кесипкөй педагогдорду эмес, эреже болуп калган өтө тар багытта даярдашат” – деп баса белгилеп кеткенин айтууга болот [5]. Демек, учурдагы жаш мугалимдердин кесипкөйлүк даярдыгы, анын жогорку окуу жайдан алган билимине эле эмес, жеке жөндөмүнө, тажрыйбасына да байланыштуу болоору белгиленген.

Өнүккөн кесиптик маданиятка ээ болгон педагог окуучулардын катышуусун жана мотивациясын сезе турган жагымдуу окуу чөйрөсүн түзө алат. Ал окуучулар менен сый-урматка жана өз ара түшүнүшүүгө негизделген ишеним мамилелерин орното алат, бул алардын жеке өсүшүнө жана өнүгүүсүнө жардам берет. Мындан тышкары, педагогдун кесиптик маданияты анын билим берүүдөгү өзгөрүүлөргө ыңгайлашуу жана окутуунун жаңы технологияларын жана методдорун колдонуу жөндөмүнө таасир этет. Кесиптик маданиятын

ар дайым өнүктүрүп келе жаткан педагогдор азыркы дүйнөнүн чакырыктарына натыйжалуу жооп кайтара алышат жана билим берүүнүн жогорку сапатын камсыз кыла алышат. Бул маселеге байланыштуу педагогикалык мыктылык түшүнүгүн аныктап алдык. “Педагогикалык мыктылык – бул окутуу жана тарбиялоо искусствосу, ар бир мугалим жана өндүрүштүк окутуунун чебери үчүн жеткиликтүү, бирок, дайыма өркүндөтүүнү талап кылган сапаттардын жыйындысы” [3].

Окумуштуу-педагог И.Б. Бекбоев кесипкөй компетенттүүлүктүн бир канча түрлөрүн белгилеп кеткен. Алсак, адистештирилген компетенттүүлүк, социалдык компетенттүүлүк, инсандык компетенттүүлүк, адамдын жекече компетенттүүлүгү ж.б. [5].

Педагогдун кесиптик маданиятынын структурасы бири-бирине байланыштуу жана бири-бирин толуктап турган бир нече негизги компоненттерди камтыйт. Алар: билим, көндүмдөр, ишенимдер жана баалуулуктар ж.б. Ал түшүнүктөрдүн маанисин карап көрөлү.

Билим – мугалимдин кесиптик маданияты өзүнүн предметин жана окутуу методикасын терең билүүсүнө негизделет. Мугалим өз билимин ар дайым жаңыртып, өз тармагындагы акыркы жетишкендиктерди байкап, өз практикасында колдонушу керек.

Мындан тышкары, мугалим психология, педагогика, социология жана башка тиешелүү дисциплиналар боюнча билимге ээ болушу керек. Бул ага окуу жана өнүгүү процесстерин түшүнүүгө жана окуучулар менен натыйжалуу өз ара аракеттенүүгө жардам берет.

Көндүмдөр – педагогдун кесиптик маданияты баарлашуу, уюштуруу, изилдөө жана технологиялык көндүмдөр сыяктуу көндүмдөрдүн кеңири спектрин камтыйт. Мугалим окуучулар, кесиптештер жана ата-энелер менен натыйжалуу баарлашып, жагымдуу окуу чөйрөсүн түзүп, окутуунун ар кандай ыкмаларын жана технологияларын колдонушу керек.

Педагогдун кесиптик маданиятынын маанилүү аспектиси – бул ой жүгүртүү, өз тажрыйбасын талдоо жана аны өркүндөтүү үчүн тынымсыз иштөө.

Ишенимдер жана баалуулуктар: Педагогдун ишенимдери жана баалуулуктары анын кесиптик жүрүм-турумун жана окуучулар менен болгон мамилесин калыптандырууда негизги ролду ойнойт. Мугалим окуучунун инсандыгын урматтоо, анын потенциалына жана өнүгүү жөндөмүнө ишенүү, теңдик жана адилеттүүлүк принциптерин сактоо сыяктуу баалуулуктарды бөлүшүүсү керек.

Бул ишенимдер жана баалуулуктар окутуучунун чечим кабыл алуусуна, окутуу ыкмаларын тандоого жана окуучулардын жетишкендиктерин баалоого таасир этет. Ошондой эле, алар мугалимге оор кырдаалда дагы өз кесибине болгон умтулуусун жана берилгендигин сактоого жардам берет.

Учурдагы жалпы билим берүүчү орто мектептердеги мугалимдин кесиптик маданиятынын абалына талдоо жүргүзүү үчүн анкеталык сурамжылоо жүргүздүк. Сурамжылоо ишине жалпы Баткен шаарынын В.И. Ленин, А. Имаров атындагы, Кызыл жол орто мектептеринен 92 мугалим, Баткен районунун Э. Эрматов, Э. Эркебаев, А Масалиев атындагы жана Газ орто мектептеринен 76 мугалим, жалпысынан 168 мугалим катышып, өз ойлорун билдиришкен.

№1 анкетанын мазмунунда камтылган “Учурдагы мугалимдин кесиптик маданиятын кандай баалайсыз?” – деген суроого 102 (61,9) мугалим “Орто”, 48 (28,5%) мугалим “Жакшы”, 18 (10,7%) мугалим “Эң жакшы” – деп белгилеген. Демек, бүгүнкү күндөгү мугалимдин кесиптик маданиятынын абалы көңүл бурууга муктаж. Анткени, билим берүүнүн деңгээлин мугалимдин кесиптик даярдыгы, кесиптик чеберчилиги, чыгармачылык активдүүлүгү аныктайт.

“Сиз кесиптик жамааттардын иштерине же мугалимдер ассоциацияларына активдүү катышасызбы?” – деген суроого 61 (36,3) мугалим “Ооба”, 107 (63,6%) мугалим “Кээде гана катышам” – деп белгилеген. Бул маалыматты талдоого алсак, “Жок” деген жоопту эч ким белгилеген эмес. Мугалимдердин жамааттык ишке болгон кызыгуусу, каалоосу жакшы экенин белгилеп, ошол эле учурда жаматтык иштерди жандандыруу зарылдыгына басым жасалат.

“Сиз практикаңызда кандай окутуу ыкмаларын колдоносуз?” – деген суроого “Лекциялык ыкма” 21 (12,5%) мугалим, “Топтук талкуулар” 117 мугалим (69,6),

“Интерактивдүү ыкмалар” – деп 30 (17,8%) мугалим белгилеген. Бул маалыматтын жыйынтыгында учурдагы билим берүүдө активдүү колдонулуп жаткан ыкма “Топтук талкуулар” усулу экендиги аныкталды. Бул усул чындыгында окуучулардын активдүүлүгүн жогорулатууда ыңгайлуулук жаратып, сабактын натыйжасын арттырууга жардам берет. Бирок, мындан башка да окутуу процессинде колдонулуучу мугалимдин чыгармачылык ишмердүүлүгүн талап кылуучу инновациялык усулдарга маани берилбей жаткандыгы көрүнүп турат. Бул көрүнүшкө объективдүү да, субъективдүү да факторлор таасир этиши мүмкүн. Бирок, окуучунун билим сапатынын көрсөткүчү – мугалимдин кесиптик чеберчилигинин, чыгармачыл ишмердүүлүгүнүн натыйжасы менен көрүнөөрү анык.

“Окуу процессинде санариптик технологияны колдоносузбу?” – деген суроого “Ооба” деп 67 (39,8%) мугалим, “Жок” деп 29 (17,2%) мугалим, “Кээде” деп 72 (42,8%) мугалим белгилеген. Бул суроого жооп берүүдө “Санариптик технология” түшүнүгүнүн маани-маңызын чечмелөөгө кайдыгер карагандай таасир калтырат. Анткени, ар бир мугалимдин ишмердүүлүгүн санариптик технологиясыз элестетүү мүмкүн эмес. Бирок, бул жагдай айылдык мектептерде дагы деле болсо көнүл бурууга муктаж бойдон калууда.

Ал эми, “Окуу ыкмаларын ар кандай окуучулардын муктаждыктарына ылайыкташтыруу жөндөмүңүздү кандай баалайсыз?” – деген суроого “Жогору” деген жоопту 57 (33,9%) мугалим, “Орто” деген жоопту 111 (66,1%) мугалим белгилеген. Мугалимдердин мындай түшүндүрмөсүн талдоодо ишенимдүү жооп берген 33,9 % гана мугалим болгондугу өкүндүрөт. Ал эми, 66,1% мугалим ортосар ойду айткан. Демек, бул багыттагы иштерди системалаштыруу менен мугалимдин жөндөмүн өстүрүүгө карата максаттуу аракеттерди жасап, кам көрүү зарылдыгы турат. “Төмөн” деген жоопту эч бир мугалим айткан эмес.

“Мугалимдин ийгиликтүү иштеши үчүн кандай инсандык сапаттар маанилүү деп ойлойсуз?” – деген суроого “Адамгерчилик, калп сүйлөбөгөн, моралдык жактан туруктуу, ар кандай чөйрөгө ыйгайлаша алган, сабырдуу”, Жогорку педагогикалык сабаттуулук жана изденүү менен эмгекчилдик”, “Кечиримдүү, боорукер окуучуларды сүйө билүү”, “Сабырдуу, ак көңүл, жөнөкөйлүк болуш керек”, “Жоопкерчилик, жөнөкөйлүк, бирөөнүн оюн уга билүү”, “Чынчылдык, боорукердик, компромистүүлүк”, “Жоопкерчилик, адамгерчилик, түшүнө билүүчүлүк”, “Адамгерчилик жоопкерчилик”, “Түшүнө билүү, сабырдуулук, кең пейилдүүлүк”, “Сылыктык, шамдагайлык, аракетчилдик”, “Адамгерчиликтүү, ыймандуу, адеп-ахлактуу, сабырдуу, таза-тыкан”, “Өзүн-өзү тарбиялай билген, билимдүү, изденүүчү, жөнөкөй мугалим, ийгиликтүү мугалим”, “Компетенттүү, өз кесибин сүйгөн”, “Жөнөкөй болуусу керек”, “Чечкиндүүлүк, жөнөкөйлүк, чынчыл, патриоттуулук”, “Креативдүү, изденгич, адилеттүү”, “Бат тил табышуу”, “Жөнөкөйлүк, сабырдуулук”, “Адамгерчилик, толерантност, көрөгөчтүк”, “Тактык, билимдин жогорулугу, адилеттүү жана этика, эстетикалык баалуулуктар”, “Адилеттүү, чынчыл, мээримдүү”, “Адамгерчилик, мээримдүүлүк, сабырдуулук”, “Жоопкерчиликтүү, сабырдуу, өз ишин мыкты билген”, “Сабырдуулук, чечкиндүүлүк, кечиримдүүлүк”, “Билимдүү, сабырдуу”, “Жөнөкөй, адамгерчиликтүү, адептүү, акылдуу”, “Тумандуулук, айкөлдүк, чыдамдуулук, толеранттуулук”, “Адептүү, сабырдуу, кичипейил, адилеттүү, чынчыл, ишенимдүү”, “Креативдүү, коммуникабелдүү, билимдүү, шайыр, боорукер, принципаалдуу”, “Аракетчил, жөнөкөй” – деген өндүү бир катар маңыздуу да, маанилүү да жоопторду жазып кетишкен. Мында адамгерчилик, жоопкерчилик өндүү сапаттарга басым жасалган. Бирок, бул бүгүнкү күндүн мугалиминин инсандык сапаттарын толук чагылдыруу дегенди билдирбейт. Учурдун талабы, бүгүнкү мугалимден бир кыйла кеңири мазмундуу инсандык компетенцияларды талап кылат. Ал компетенциялардын системасы биздин изилдөөбүздүн мазмунун түзөт.

“Мугалимдин кесиптик этикасы түшүнүгүн кандай түшүнөсүз?” – деген суроого “Жакшы жүрүм-турум, мыкты билим, адептүүлүктүн жогорку чеги”, “Мугалим – коомдун күзгүсү. Ошондуктан дайыма үлгүлүү, бири-бирин сыйлоо болуу керек”, “Үлгү көрсөтүүчү адам бул – мугалим. Үлгү туура көрсөтүлүүсү керек. Кийген кийими, сүйлөгөн сөзү, жасаган иши бири-бирине төп келүүсү”, “Кызматта этиканы сактоо керек”, “Өз кесибин мыкты билген так иштеген”, “Этиканы сактоо керек”, “Сүйлөө маданиятына маани берем, адабий тилде

сүйлөө, ар кандай кырдаалдан сабырдуулук менен чыгып кетүү”, “Мугалим жүрүм-туруму менен үлгү боло алат”, “Мугалимдик такт”, “Кесиптик чеберчилик”, “Мугалимдин биймандык, жүрүм-турум адеп-ахлактык жактары” – деген айрым бир үстүрт ойлорун айтып өтүшкөн. Бул ойлор бүгүнкү мугалимдин кесиптик этикасы түшүнүгүн толук чагылдыруу дегенди билдирбейт. Ошондуктан, мугалимдин кесиптик этикасы түшүнүгүнүн мазмунун да толуктоо зарылдыгы турат.

“Жумуштан канааттануунузду кандай баалайсыз?” – деген суроого “Орто” деп баалаган 113 (67,2) мугалим, “Жакшы” деп баалаган 43 (25,5) мугалим, “Эң жакшы” деп баалалаган 12 (7,1) мугалим болду. Бул маалыматты талдоодо бүгүнкү мугалимдердин көпчүлүгү өз ишмердүүлүгүнө канааттанбаганы көрүнүп турат. Демек, мугалимдердин да кайсы бир деңгээлде окуучунун билим сапатын жогорулатууга болгон каалоосу, кызыгуусу бар. Бирок, ар түрдүү себептерден улам, бул каалоолор ишке ашпай келет.

Ал эми, №2 анкетанын мазмунунда камтылган “Сиздин кесиптик өнүгүүнүз үчүн курстардын, тренингдердин натыйжалуулугун кандай баалайсыз?” – деген суроого “Жогору” – деп баалаган мугалимдердин саны 141 (83,9), “Орто” – деп баалаган мугалимдердин саны 27 (16%) болду. Бул ойлорду анализдөөдө мугалимдин кесиптик өнүгүүсү үчүн курстардын, тренингдердин зарылдыгы жогору экендиги көрүнүп турат. Мугалимдин кесиптик маданиятын өнүктүрүүгө багытталган атайын курстардын программаларын иштеп чыгуу бүгүнкү күндүн негизги талабы экендиги аныкталды..

“Мугалимдин кесиптик маданиятынын негизги аспектилер кайсылар деп ойлойсуз?” – деген суроого (Мисалы, кесиптик билим, көндүмдөр, баалуулуктар, жумушка болгон мамиле ж.б.) “Бала менен иштей алуу”, “Мугалимдик этиканы сактоо, кийинүү, сүйлөө маданиятын билүү, билимдүү болуу”, “Педагогикалык ишмердүүлүк, интеллигенттүүлүк, эмоционалдык жана рационалдык баланс, илимий өнүгүү, эрудиция, сүйлөшүү ыкмаларын билуу, өзүн-өзү өнүктүрүү каалоосу, талаптуулук”. “Кесиптик иш билгилик, инсанга психологиялык мамиле кыла билүүчүлүк, окутуу-үйрөтүү процессин уюштуруучулук, коммуникабелдүүлүк, билимин өркүндөтүүчүлүк, баалай билүүчүлүк”, “Тынымсыз өзүнүн үстүндө иштөө”, “Өз кесибине болгон жоопкерчилик, кызыгуу алга карай өсүү, ар дайым окуп туруу”, “Коомдо үлгүлүү болуусу”, “Ар тараптуу мамиле”, “Окутуу үйрөтүү процесси”, “Билбейм”, “Мугалимдин этикасын сактоо, өз билимин көтөрүү үстүндө иштөө”, “Билимдүү болуу жана билимин башкалар менен бөлүшүү”, “Компетенттүүлүк, туруктуу өнүгүү, педагогикалык ишмердүүлүгү”, “Тактык, адилеттүүлүк”, “Өз ишин мыкты билүүсү”, “Мугалимдин билими, билимине жараша кулк мүнөз амбициясы”, “Ыкмалар жана стратегиялар”, “Психологиялык, технологиялык, чыгармачыл, педагогикалык ишбилгилик”, “Чеберчилик, терең билим”, “Тынымсыз өзүн-өзү өнүктүрүүсү”, “Педагогикалык ишмердүүлүк”, “Компетенция, уюштуруучулук”, “Билим берүүдөгү санариптик фактылар” – деген өңдүү жалпыланган ойлорду айтышкан. Андыктан, мугалимдин кесиптик маданиятынын негизги аспектилерин конкреттүү түшүнүктөр менен толуктоо керек экендиги белгиленди. Анткени, бул негизги аспектилер мугалимдин кесиптик маданиятынын калыптандыруунун теориялык, практикалык негизи катары каралат.

Ал эми, “Сиздин оюңузча, мугалим үчүн кесиптик маданиятын тынымсыз өнүктүрүү канчалык маанилүү?” - деген суроого 168 (100%) мугалим “Абдан маанилүү” – деп жооп беришкен. Демек, бул маселе учурдагы ар бир мугалимдин көңүл борборундагы көйгөй деп белгилесек болот.

“Мугалимдин кесиптик маданиятын натыйжалуу өнүктүрүү үчүн кандай ресурстар жана мүмкүнчүлүктөр керек деп ойлойсуз?” – деген суроого “Туруктуу мамлекеттик идеология”, “Санариптик технологиялар жана практикалык курстар”, “Онлайнга караганда оффлайн курстардын, сынактардын көп болушун, китеп окуу сынактарынын, семинар, тренингдердин жер жерлерде өтүшүн каалаймын”, “Мугалимдин өзүнүн каалоосу”, “Семинар, тренингдер, оффлайн форматта”, “Интерактивдүү панел”, “Өнүктүрүү үчүн эң биринчи адамдык бийик сапат билим, заман талабына ылайык технология”, “Турмуш шарты жакшы болуусу, ден соолугу нормалдуу болуусу жана ага дайыма колдоо керек”, “Тынымсыз өз

кесибин үстүндө иштөө”, “Китеп, журналдар”, “Заман талабына ылайыктуу жаңы китептер тил үйрөнүү үчүн айрыкча орус тилден окуу китептерин жаңылоо керек”, “Методикалык китептер”, “Жаңы технологияларды колдонуунун үстүндө педагогикалык изденүү”, “Азыркы учурда баардык технологиялар жетиштүү, бирок, сайттардын толук кандуу иштебегендиги өкүндүрөт”, “Ар тараптан колдоо”, “Мугалимдин өз чыгармачылыгын көрсөтө алчу мектеп ичиндеги программалар. Ар бир мугалим өз талантын көрсөтүүсү керек”, “Азыр иш чара уюштурулат, аткаруучу бир гана эң жашы. А жакшы сөзүн угуучу эң чоңу. Натыйжалуулукту көрсөтүү үчүн ар бир мугалим өзү аракет кылуусу абзел”, “Компетенттүүлүк, педагогикалык ишмердүүлүк”, “Администрациянын колдоосу, материалдык шарттар”, “Билим берүү ресурстары абдан керек”, “Курстар”, “Изденүү жана аракеттенүү” – деген бир кыйла тагыраак ойлорду белгилеп өтүшкөн. Бул маселелерди чечүү үчүн атайын программаны иштеп чыгып, практикага сунуштоо зарылдыгы турат.

Изилдөөлөр көрсөткөндөй, санариптик технологияларды жана интерактивдүү окутуу ыкмаларын колдонуу сыяктуу билим берүүдөгү инновациялар мугалимдин кесиптик маданиятын өнүктүрүүдө маанилүү роль ойнойт. Ал эми Р. М. Абдуллаев өзүнүн изилдөөсүндө “Педагогикалык билим берүүгө компетенттүү мамиле жасоо системасы өзүнүн мазмунуна төмөнкүлөрдү камтыйт: мугалимди даярдоонун учурдагы максатын аныктоо, мазмунун модернизациялоо, ал процессти уюштурууну технологиялык жактан камсыздоо” – деп белгилейт [1].

Жогорудагы изилдөөлөрдөн улам, төмөнкүдөй практикалык сунуштарды сунуштоого болот:

- ЖОЖдордун педагогикалык багыттагы адистиктеринин окуу пландарынын мазмунун жаңы, учурдун талабына ылайык мугалимдин кесиптик маданиятынын мазмуну менен толуктоо;

- Мугалимдин кесиптик маданиятына тиешелүү учурдун талабына ылайык компетенттүүлүктөрдүн мазмунун камтыган жаңы моделин түзүү;

- Мугалимдин кесиптик маданияты жөнүндөгү атайын курстун программасын иштеп чыгып, ЖОЖдордун педагогикалык багыттагы адистиктеринин окуу пландарынын мазмунуна киргизүү;

- Мугалимдин кесиптик маданиятына тиешелүү компетенттүүлүктөрдүн мазмунун камтыган окуу-усулдук колдонмону иштеп чыгып, мектеп мугалимдерине колдонууга сунуштоо.

Колдонулган адабияттар:

1. Абдуллаев Р.М. Болочок башталгыч класстардын мугалимдеринин кесиптик компетенттүүлүгү. Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. №3, 2021-жыл.
2. Айдарова М.Д. Педагогикалык маданият. – Бишкек, 2017-жыл.
3. Айдарова М.Д. Эргешали кызы А., Кыргызстандын эгемендүүлүгүнүн шартында мугалимдин кесиптик маданиятынын өнүгүү тенденциялары. Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. №8, 2024-жыл.
4. Асипова Н.А. Билим философиясы жана тарыхы. [Текст] / Н.А. Асипова.
5. Бишкек, 2010-жыл.
6. Бекбоев И.Б. Дүйнөлүк жана кыргыз педагогика илиминин берметтери. – Бишкек, 2022-жыл. 146-153-бб.